

Gorazd Tivadar, Okrajno sodišče v Ljutomeru, Ljutomer

Hotimir Tivadar, Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 811.163.6'271.1(497.4–18):003.035

UDK 811.163.6'276.6:34(497.4–18)

Problematika snemanja in zapisovanja govorjenih besedil na slovenskih sodiščih (na primeru sojenja na okrajnem sodišču v severovzhodni Sloveniji)

V prispevku je na konkretnem primeru zapisa sodnega postopka izpostavljen pomen govora in njegovega zapisovanja za sporazumevanje in delovanje v sodobni družbi. V *Ustavi Republike Slovenije* je slovenski jezik zapisan kot uradni jezik Republike Slovenije, kar pri besedilih na najvišji zahtevnostni stopnji, s katerimi lahko državljan polnopravno sodeluje v družbi, nujno pomeni obvladanje knjižnega jezika, ki je soodvisen od pisnega jezikovnega koda. Konkretni predstavljeni primeri analize snemanj sodnih obravnav prikazujejo, da je realnost govora na sodiščih pogosto daleč od knjižne izreke in celo razumljivosti. V prispevku pojasnjujemo razloge za takšno stanje in ugotavljamo, da uporaba tehničnih pripomočkov kljub želji po hitrejšem in učinkovitejšem delu sodnikom ni vedno v pomoč, tudi zaradi pomanjkljivih navodil glede zapisa govora posnetih sodnih obravnav.

pravorečje, transkripcija govorjenega jezika, sodni govor, sociofonetika, pravniški jezik

In this contribution the specific example of the transcript of a court proceeding is used to emphasise the importance of speech and its transcription to communication and functioning in contemporary society. In the Constitution, Slovene is stated as the official language of the Republic of Slovenia, which in the case of the most demanding texts through which citizens can play a full legal role in society necessarily involves mastery of the standard language, which is co-dependent on the written language code. The specific analyses of court recordings presented show that the reality of speech in court proceedings is often far from the standard and even comprehensibility. The paper clarifies the reasons for this and ascertains that, in spite of the desire for the more rapid and efficient work of judges, the use of technical aids does not always help in this regard, partly because of the lack of instructions on how to transcribe the speech recorded in court.

orthoepy, transcription of spoken language, court speech, socio-phonetics, legal language

Akad. prof. dr. Jožetu Toporišču (1926–2014) in njegovim manj absolutnim mislim, usmerjenim v manj mestne kraje, iz katerih je tudi sam prihajal.

1 Uvod

Vsak državljan Republike Slovenije bi moral biti tudi govorec slovenskega knjižnega jezika, ki je jezikovna zvrst za izražanje najzahtevnejših vsebin v slovenskem jeziku in imajo tudi uradni značaj. Šele na ta način se lahko tudi celovito vključi v na jeziku temelječo slovensko družbo. Knjižni jezik, ki ima oz. naj bi imel na Slovenskem nadregionalni značaj (prim. Tivadar 2014), ima narodnopovezovalno in narodnoreprezentativno funkcijo, kar se je v slovenskem primeru v celoti realiziralo konec 20. stoletja, knjižnojezikovna zgodovina in kontinuiteta pa segata vsaj do prve slovenske knjige (Trubar, 1550). Vseeno je na Slovenskem še vedno prisotnih precej narečij, ki se v slovenskem medijskem prostoru danes še bolj uveljavljajo. Žal je pogosto učenje slovenskega knjižnega govora premalo izpostavljeno v slovenskih šolah, tudi v smislu splošno znane krilatice, da slovenščino tako ali tako vsi znamo oz. se je bomo spontano priučili. Težave nastopijo pri zahtevnejših besedilih, tako

pisnih kot govornjenih. Tudi učni načrti učenju govora ne dajejo dovolj poudarka, kar se potem udejanji v samih učbenikih ter kasneje pri oz. med poukom. Kot kaže analiza govora na sodišču v severovzhodni Sloveniji, predstavljena v tem prispevku, je govor udeležencev v sodnem postopku še posebej za poslušalca iz drugega konca Slovenije celo nerazumljiv oz. vsaj zelo težko razumljiv. In v ta namen bi bilo treba prilagoditi tudi pouk jezika v osnovnih in srednjih šolah. Liberalizacija medijskega prostora v zadnjih desetletjih je uveljavila narečja in druge neknjižne zvrsti, obenem pa še zmanjšala delež kakovostnih govorcev (napovedovalcev), zato je spontano učenje knjižnega jezika (preko medijev) težavnejše. To se odraža v javnih in uradnih besedilih, kjer bi moral biti knjižni govor samoumeven za vsakega govorca – vloga javne šole je in bo pri tem odločilnega pomena.

2 Pomen knjižne izreke v slovenskem javnem prostoru

Pogovorni jezik bi moral biti za vso Slovenijo kolikor toliko enoten. Šele za posnemanje vsakdanjega govorjenja kaže določiti tudi njegove pokrajinske inačice, npr. ljubljansko, gorenjsko, osrednještajersko, sev.-vzh. štajersko, primorsko, morda tudi koroško [...] Kakor zbornemu jeziku je tudi splošnopogovornemu jeziku njegova najnaravnejša podlaga jezik zemljepisnega, političnega in kulturnega središča Sloveniji, tj. jezik Ljubljane in okolice. (Toporišič 1979: 63)

V tej Toporišičevi izjavi vidimo njegovo tendenco po približevanju enotnemu pogovornemu jeziku, ki pa ga je sam kasneje pogosto enačil z govorom Ljubljane (Toporišič 2003, 2004), kar so prevzeli tudi nekateri mlajši jezikoslovci (Jurgec 2011, 2005); pri tem je problem predvsem nadaljnje poudarjanje regionalno zamejenega jezikovnega koda – govora Ljubljane – kot absolutne, prirojene danosti knjižnega jezika. Izločanje neosrednjeslovenskih govorcev knjižnega jezika pri njegovem opisovanju ima lahko za posledico ugotavljanje dodatnih regionalno pogojenih, v tem primeru osrednjeslovenskih, fonoloških elementov, kar pa ni lastnost nacionalnega jezika, ki je načeloma vseslovenski in neregionalno pogojen. (Tivadar 2012a) Izpostavljanje enega območja še posebej v slovenskem zelo regionalno razdeljenem prostoru povzroči odpor ostalih neosrednjeslovenskih govorcev do slovenskega knjižnega jezika. (Tivadar 2011) Predvsem pa bi vnašanje nekaterih regionalno zamejenih govornih (fonetično-fonoloških) značilnosti v knjižni jezik, le-tega naredilo še toliko bolj zapletenega in težko naučljivega.

Pri tem je treba poleg raznolike podobe v govornjenih medijih in s tem težavnejšega modelnega učenja mladih ter tudi starejših govorcev izpostaviti tudi odsotnost samostojnega pravorečnega priročnika, ki bi ga poleg pravopisa zaradi večje pozornosti enotni in kakovostni knjižni izreki morali imeti, če bi želeli zagotavljati spontano učenje govorcev različnih starosti. (Tivadar 2012b; Dobrovoljc, Jakop 2011)

Knjižni govor naj bi združeval in bil sprejemljiv za čim širšo skupnost »tako profesionalnih kot laičnih govorcev.« (Palková 1997: 321) Tudi slovenski knjižni jezik »od svojih začetkov do 19. stoletja pa tudi danes išče sožitje med živim govorom (predvsem slovenskega osredja) in vseslovenskim knjižnim jezikom.« (Tivadar 2011: 86)¹

¹ O samozavestnem in samoumevnem življenju v vseh govornih položajih v 2. desetletju 3. tisočletja skupnega slovenskega knjižnega govora, ki je nadregionalnega značaja, ne bi smelo biti dvoma. Kako ta jezik uporabljati, ustrezno nadgrajevati in opisovati pa je naloga tako za jezikoslovce kot vse uporabnike slovenskega jezika, ne glede na narodnost in pokrajino.

3 Ustrezen govor na slovenskih sodiščih²

Ker so v mestih (ali mestnih naselbinah) navadno višje upravne ustanove, npr. sodišča, zemljiške knjige, okraj, vlade itd., veljajo njihovi odloki in zakoni tudi na deželi. Kmet jih bere ali posluša in tako se jezik odločb, zakonov in knjig širi tudi med okoliško kmečko prebivalstvo in seveda tudi prebivalstvo drugih manjših mest. Jezik odločb, zakonov, dopisov in knjig se tudi sam v tem in onem prilagaja svojemu širšemu zaledju, to pa zato, da bi ga razumeli na čim večjem področju in ga sprejeli za svojega. Jezik, ki ga za medsebojno pisno in govorno sporazumevanje rabi dalj časa širši krog ljudi, imenujemo *pisni ali knjižni jezik*. (Toporišič 1966: 17–18; 2008: 225).

O pravniškem govoru, še posebej govoru slovenskih sodišč, so bile v preteklosti narejene le redke jezikoslovne razprave. (Npr. Stabej 1996) Razlog je gotovo v kompleksnosti tako na eni strani zapletenih besedil, kot so pravniška besedila, ki morajo biti tudi zelo natančna, da ne prihaja do večpomenskosti in neresničnih zapisov, kot na drugi strani kompleksne narave sodnih postopkov, v katerih so udeležene zelo različne stranke, od pravnikov (sodniki, tožilci, odvetniki) do izvedencev (npr. zdravniki) in ne nazadnje vsake posamezne stranke ter priče. Vsaka od teh strank ima različna jezikovna znanja ter govorne sposobnosti. Ta prispevek odpira le en del te problematike skozi primer konkretnega sodnega postopka.

3.1 Kakšen je govor na slovenskih sodiščih?

Odgovor na to vprašanje lahko (vsaj v omejenem obsegu) dobimo ob analizi prakse snemanja obravnava na sodiščih. Vendar je pri tem treba upoštevati najprej, da snemanje ni bilo uvedeno zaradi jezikoslovnih raziskav, ampak se je uvedlo predvsem zaradi »skrajšanja časa sojenja, ki je potreben za obravnave v sodnih postopkih in s tem povečanja učinkovitosti poslovanja sodišč ter kakovosti obravnava.«³ Na drugi strani pa moramo upoštevati, da gre pri obravnavani problematiki snemanja sodnih obravnava za sodni postopek, v katerem je snemanje obravnave eden od načinov izvedbe dokaznega postopka. Tako je za sodnika in stranke sodnega postopka pomembno predvsem to, kaj je oseba (npr. obdolženec, priča, tožnik, toženec, izvedenec) dejansko rekla, ne toliko, na kakšen način je bilo povedano.

Kljub temu pa bi pravni vidik morali povezati z jezikoslovnim vidikom, predvsem zaradi razumljivosti sodnih postopkov, enotnosti razlage pravnih pojmov in nenazadnje reprezentativnosti sodišča kot institucije, še posebej v samostojni državi.

3.2 Uvedba snemanja in prepisov snemanja sodnih obravnava

Slovenija je s tehničnega vidika možnost snemanja sodnih obravnava na vseh sodiščih v državi uvedla v letu 2010. Pred tem so sicer na posameznih sodiščih (v Kopru, Kranju in Ljubljani) že snemali obravnave, vendar pa se je s 1. 10. 2010 z namestitvijo tehnične opreme v 352 razpravnih

---

2 O govoru na sodiščih smo v študijskem letu 2014/15 diskutirali pri predmetu Besedilna fonetika slovenskega knjižnega jezika; problematiko je s stališča uporabnosti fonetičnega zapisa obravnaval Luka Horjak, večji del tega še čaka na analizo in samostojno obravnavo.

3 Predstavitev projekta snemanja sodnih obravnava Ministrstva za pravosodje – *Pravna praksa* 36 (16. 9. 2010). 32.

dvoranah omogočilo, da se obravnave snemajo na vseh sodiščih.⁴ Temu ustrezno je bila pred tem spremenjena tudi zakonodaja, vse z namenom, da se s snemanjem procesnih dejanj sodišč »pri-pomore k učinkovitosti kazenskega postopka«⁵ in na splošno k »povečanju učinkovitosti sodstva.«⁶ O tem so obširno poročali tudi slovenski osrednji mediji. (*Delo*, 16. 10. 2010. 2)

Zakon o kazenskem postopku (v nadaljevanju ZKP) od novele ZKP-I (Ur. l. RS št. 68/08 z dne 8. 7. 2008) dalje določa, da sodnik »lahko odredi, da se glavna obravnava snema z ustreznimi tehničnimi sredstvi za zvočno ali zvočno-slikovno snemanje« (tretji odstavek 314. čl. ZKP). Za civilne postopke pa je bilo v Zakonu o pravdnem postopku (v nadaljevanju ZPP) od novele ZPP-C dalje (Ur. l. RS št. 52/07 z dne 12. 6. 2007) določeno, da sodnik »lahko odredi zvočno ali slikovno snemanje naroka.« (prvi odstavek 125.a člena ZPP)

3.3 Izkušnje sodnikov s snemanjem in prepisovanjem zvočno posnete sodne obravnave – organizacijski in dokaznopравни vidik

Glede na navedeno zakonsko podlago se sodnik sam odloči, ali bo odredil snemanje sodne obravnave. Zakon določa, da sodnik *lahko odredi*, torej snemanje ni obvezno. Pri tem lahko odredi snemanje dela obravnave ali cele. Posebnih navodil, v katerih zadevah naj se snemanje odredi, ni.

Z vidika tehnike snemanja lahko ugotovimo,⁷ da je za snemanje v sodnih dvoranah dobro poskrbljeno. V sodni dvorani so nameščeni mikrofoni za vsako stranko posebej in tudi kvalitetni zvočniki. Vse skupaj upravlja posebna enota z računalnikom in ustrezno ostalo elektronsko opremo. Govor snemane stranke je kvalitetno posnet, posneti glasovi se dobro slišijo, treba pa je posvetiti precej pozornosti opozarjanju strank, da govorijo v mikrofoni in glasno ter razločno. Računalniški program sicer omogoča, da lahko ob poslušanju posnetega govora posamezne stranke izklopimo vse ostale mikrofone, razen mikrofona govorca, tako se lahko poslušala le posnetek iz mikrofona, npr. prič. Računalniški program tudi omogoča upočasnitev posnetka, kar je koristno predvsem za poslušanje tistih, ki govorijo hitro in nerazločno. Tehnično dobra je tudi oprema za poznejše poslušanje in prepisovanje, to so zvočniki, slušalke in pedal, ki z enim pritiskom stopala ustavi posnetek in z nadaljnjim pritiskom posnetek spet predvaja, s tem da se posnetek samodejno vrne za nekaj sekund nazaj in je tako omogočena sledljivost posnetega in napisanega. Poleg tega računalniški inženirji na sodiščih zagotavljajo dobro strokovno-tehnično podporo.

Z vidika časa trajanja obravnave, ki se snema, je konkretna izkušnja pokazala, da se je čas trajanja sodne obravnave zaradi snemanja skrajšal za približno polovico, vendar se je kot glavna pomanjkljivost celotnega postopka pokazala dolgotrajnost naknadnega prepisovanja posnetka. Tudi iz izkušenj drugih sodnikov lahko ugotovimo, da je sicer trajanje obravnave zaradi snemanja

4 Projekt Zvočno snemanje glavnih obravnav in narokov v sodnih postopkih se je izvedel v okviru operacije e-pravosodje, ki se je financirala iz Evropskega socialnega sklada – gradivo *Zvočno snemanje glavnih obravnav in narokov v sodnih postopkih*, Ministrstvo za pravosodje, Ljubljana 2010. 5.

5 Razlogi za sprejem zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku – Poročevalec Državnega zbora EVA: 2007-2011-0101.

6 Razlogi za sprejem zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravdnem postopku – Poročevalec Državnega zbora EVA: 2006-2011-0004.

7 Ugotovitve so povzete po: Gorazd Tivadar – Poročilo (interno – narejeno po odredbi Vrhovnega sodišča RS) z dne 10. 2. 2011 v zvezi z uporabo snemalne naprave v sodni dvorani na Okrajnem sodišču v Ljutomeru.

bistveno krajše (tudi do trikrat), saj povedanega ni treba še enkrat narekovati za zapisnik. (Šetinc - Tekavc 2011: 15) Za prepise posnetkov pa je porabljenega tudi do trikrat več časa kot traja sam posnetek, zato časovnega prihranka ni. (Nerat 2011: 29)

Kot prednosti je treba izpostaviti vsaj nekatere dokaznopravne vidike, in sicer da lahko sodnik ob snemanju obravnave več pozornosti posveti opazovanju osebe, ki izpoveduje, in pri tem bolje kot pri klasični obravnavi z diktiranjem opazuje t. i. neverbalno, nebesedno komunikacijo, ki pove več kot izgovorjena beseda.⁸ Sodnik lahko opravi dokazno oceno zaslišanja strank ali prič tudi na podlagi neverbalne komunikacije, ki jo zazna pri strankah ali pričah. Nato pa ta izvedeni dokaz oceni skupaj z drugimi in oceni uspeh dokazovanja glede na celotni dokazni postopek.⁹ Tudi izpovedba je pristnejša, če se govorca ne prekinja zaradi povzemanja njegovih izjav na pisni zapisnik. Poleg tega pa zvočni posnetek izjave stranke omogoča lažje preverjanje kasnejših ugovorov strank (npr. če stranka ugovarja, da nečesa ni povedala tako, kot je navedeno na zapisniku).

Vendar pa se je, upošteva predvsem časovni in kadrovski (to je primanjkljaj osebja za prepisovanje) vidik snemanja, po opravljeni analizi kot najbolj smiselno ugotovilo, da se snemanje sodne obravnave opravi v kombinaciji s klasičnim vodenjem zapisnika (snemajo naj se le izjave izvedencev, posamezne pomembne priče, zaključni govori). Torej se priporoča, da se snemanje odredi le v zahtevnejših postopkih, kjer je večje število strank ter kjer je predmet obravnave zahtevnejši. V enostavnejših zadevah je bolje in hitreje izjave strank za zapisnik povzemati.¹⁰

3.4 Izkušnje sodnikov s prepisovanjem zvočno posnete sodne obravnave – jezikoslovni vidik

Za obravnavano temo pa je pomembnejša in zanimivejša izkušnja sodnikov, ki se nanaša na jeziko(slo)vni vidik. Ta vidik pride do izraza predvsem ob izdelavi prepisov zvočno posnetih obravnjav.

Pri tem je najprej treba upoštevati, da mora biti v skladu z zakonom in podzakonskimi akti »prepis verodostojen odraz zvočnega zapisa« in da »se pri prepisu ne sme ničesar predrugačiti ali drugače zapisati« (11. člen Navodil o zapisniku o glavni obravnavi v kazenskih zadevah – Ur. l. RS 32/2000) oz. da mora biti prepis zvočnega posnetka pravilen, saj ima sicer stranka možnost »ugovora zoper morebitno nepravilnost prepisa« (četrti odstavek 125.a čl. ZPP). Ta navodila so tako stroga zato, ker sme sodišče sodbo opreti le na dejansko izpovedbo stranke ali priče, saj je eno od bistvenih načel dokaznega prava načelo neposrednosti. V kolikor sodišče razpolaga z zvočno posneto izjavo, je v skladu s sodno prakso dovoljeno, da sme sodišče na glavni obravnavi prebrati prepis zvočnega zapisa, vendar pa sme to storiti le, če glede vsebine posnetkov, točnosti prepisov ni nobenih ugovorov.¹¹

⁸ Po nekaterih raziskavah z besedami povemo le sedem odstotkov sporočil, preostalih 93 odstotkov pa podajamo nebesedno. (Horvat 2010: 46)

⁹ Prim. Višje sodišče v Ljubljani v sodbi opr. št. I Cp 376/2009 z dne 24. 6. 2009 – www.sodnapraksa.si.

¹⁰ Vrhovna sodnica Maja Tratnik na Konferenci dobrih praks v sodstvu dne 9. 12. 2012, Dobre prakse v sodstvu, *Pravna praksa* 49–50 (20. 12. 2012). 35.

¹¹ Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. I lps 180/2000 z dne 8. 5. 2003.

Neposredna posledica tega navodila je, da so prepisi bistveno daljši od klasičnega zapisnika, predvsem pa manj razumljivi. Pomembno je namreč upoštevati, da se ljudje pri podajanju izjav zelo različno izražajo. Na eni strani so lahko dobri govorniki, ki znajo lepo in strnjeno povedati bistvo zadeve, na drugi strani so govorniki, ki dolgovežijo ali se niti ne znajo ustrezno ustno izražati. Sodnik lahko z usmerjanjem obravnave to nekoliko popravi, vendar je ob zvočnem snemanju to dosti težje, kot če se piše klasični zapisnik, v katerega sodnik vnese bistvena relevantna dejstva, kar je nerelevantnega, pa izpusti. Ob tem lahko sodnik ob narekovanju klasičnega zapisnika posveti pozornost še jezikovno pravilnemu oblikovanju besedila, tj. knjižnemu jeziku. Pri tem je treba upoštevati, da so izpovedbe strank v sodnem postopku zelo pogojene tudi z različnimi interesi. Nemažkrat namreč stranka postopka nima interesa izpovedati po resnici ali pa vsaj ne izpovedati vsega po resnici. Rezultat vseh opisanih okoliščin je, da posneta izpovedba vsebuje dosti mašil, ponavljanj, nejasne izgovarjave, jecljanj in drugih jezikovnih in celo govornih napak.

Govorniki na sodišču dostikrat uporabljajo narečje ali pa slovenščine enostavno ne obvladajo dovolj dobro in njihov govor vsebuje različne neslovenske besede.

V ponazoritev naj navedemo ugotovitve analize konkretnega posnetka sojenja na ljubotemskem sodišču, iz katere po prepisovanju in poglobitvi v zvočni zapis in sodniški zapis izhaja naslednje mnenje osrednjeslovenskega govornika, študenta slovenskega in nemškega jezika (Horjak 2015: 13):

Najprej moram omeniti, da govor priče ni bil knjižni. Glavna obravnava se je odvijala na Okrajnem sodišču RS v Ljutomeru, ki geografsko sodi v panonsko narečno skupino, na tem območju se govori prleško narečje. Zatorej sklepam, da je krajevni govor priče oz. vsaj njegova osnova prleška. Priča se sicer na nekaterih mestih trudi govoriti knjižno pogovorno slovenščino. Razumevanje govora je bilo zame, kot nepoznavalca prleškega narečja, oteženo.¹²

K temu naj kot dodatno utemeljitev podamo še dobesedni prepis dela izpovedbe ključne priče v sporu zaradi ugotovitve služnostne pravice na ljubljanskem sodišču (Bergant Rakočević 2013: 33):

Zatu, ko jemu a a a a nuč je bla, pa so a mel prkoličko, pa je blu zvečer, jes sem čaku čaku jih kod bojo zdej s tisto prkolco šli. Sem jih čaku, pol je pa prosu sma pa odmetal, de je šou prek s prkloco, pa sem nazaj jest tist zložu, so se pomagal mi za nazaj, drgač pa on ni vozu, de sem mu jes dovolu, nikol, nobeden.

3.5 Možne rešitve ali poti k ustrežnejšemu govoru in prepisu govora na slovenskih sodiščih

Glede razumljivosti prepisov snemanj obravnav na sodiščih je najprej vsekakor na mestu vprašanje, ali narečni ali delno neslovenski govor spremeniti v knjižno slovenščino oz. vsaj pogovorno slovenščino. (Šetinc - Tekavc 2011: 15) Vendar pa bi potem bilo, glede na prej navedeno, treba po eni strani spremeniti zakonodajo oz. jo ustrezno dopolniti.

¹² Primer s sojenja na ljubotemskem sodišču, IPA-zapis: »pɾau̯ zdəj pa mi jed'ni: mi'de:mɔ̯ gɔr druk 'te:dən pɔ̯ 'a:ɹtɔ̯ | jə ne ve:m || 'ju:trɔ̯ al druk ted | to ne bom zdaj || 'sto:prɔ̯'tse:ntnɔ̯ | se ne 'spɔ̯:mnim ne || bomɔ̯ na'la:gal in fə pɔ̯n'de:lek nekej ga sə nəs || ts, ts ts'a'ri:nli || in ga pɔ̯l la.« Sodniški zapis: »Pravi, zdaj pa mi gremo gor drug teden po avto, ali ne vem, jutri ali drugi teden, to ne bom zdaj sto procentno, se ne spomnim ne, da bomo nalagal, in v ponedeljek, nekje ga bomo c...c...(jeclja) carinili in ga pol lahko ...« Nerazumljivost tega posnetka so potrdili tudi ostali študenti, med katerimi so bili tudi tuji študenti višjih letnikov slovenistike.

Delno bi se lahko ta problem nejasnih prepisov popravil z doslednim opozarjanjem sodnika, da naj govorniki govorijo ne samo razumljivo, ampak tudi v slovenskem knjižnem jeziku.¹³

Če pa bi že (ob ustreznih spremembah) navodila dopuščala prepis prilagajati knjižni slovenščini, pa bi vsekakor bilo treba poskrbeti za jezikoslovno dobro izobražene sodne zapisničarje ali pa mogoče celo razmisliti o tem, da se po zgledu nekaterih drugih držav prepis zvočnega posnetka zaupa za to usposobljenim strokovnjakom izven sodišča.¹⁴

V nekaterih državah so ta problem sicer praktično rešili tako, da prepisa zvočnega posnetka sodne obravnave niti ne naredijo, ampak je del sodnega spisa le zvočni posnetek, ki se v kopiji izroči strankam.

Z jezikovnega vidika gotovo ne bi bila prava rešitev v centralizaciji prepisov, kljub natančnejšim navodilom, saj je raznolikost slovenskih narečnih govorov prevelika, da bi lahko to zapisoval nekdo, ki tega narečja ne pozna. O tem priča tudi omenjeno mnenje študentov iz okolice Ljubljane ter drugih krajev Slovenije, ki so imeli velike težave z razumevanjem besedila, katerega govorec je bil predstavnik prleškega narečja. Zato je zapisovanje govorenega besedila potekalo dosti dlje, kot bi sicer; seveda je lahko enak problem, če gre za izrazitega govornika katerega drugega slovenskega narečja, kot nam je prikazal primer ljubljanskega sodišča. (Bergant - Rakočević 2013)

Zaposlovanje jezikoslovcev, slovenistov ter jasna navodila za zapisovanje so pravzaprav edina rešitev problematike snemanja in zapisovanja sodnih postopkov, kar pa ne bi pocenilo niti ne pospešilo postopkov, bi pa pripomoglo k ohranjanju slovenske govorne krajine. Druga naloga pa bi in bo morala biti vzgoja kakovostnejših govorcev, bodočih udeležencev v postopkih – od sodnikov, odvetnikov in strank – kar pa je naloga primarnega izobraževanja. (Tivadar 2015)

Zaenkrat je žal stanje tako, da je dostikrat prepis popolnoma nerazumljiv, namesto da bi se »sodniku zaupalo, da zna ustrezno povzeti bistvo povedanega ... Odlika jezika ni, da bi naturalistično preslikaval stvarnost – v tem primeru bi bil namreč kaotičen kot stvarnost sama – marveč to, da njen relevanten del izraža v strnjeni obliki.« (Pavčnik 2011: 41)

4 Namesto zaključka

Glede na navedeno lahko ugotovimo, da je bilo v procesu uvedbe snemanja premalo pozornosti posvečene slovenskemu jeziku in njegovi osnovni funkciji, tj. (spo)razumevanju. In to kljub temu, da nas nenazadnje že določbe veljavne zakonodaje, najprej *Ustave*, zavezujejo, da je »slovenščina uradni jezik« (11. čl. *Ustave*), ki ga državni organi in stranke morajo uporabljati v uradnih postopkih, kamor spada tudi sodni postopek (razen na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, kjer je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina). To bi se moralo izražati ne samo v govornih nastopih pred državnim organom, ampak mogoče še bolj v pisnem dokumentu državnega organa (zapisniku, prepisu zapisnika, sodbi ali drugi sodni odločbi).

Glede na rezultate te analize lahko nadalje ugotovimo, da bi situacijo izboljšalo sodelovanje med jezikoslovno in pravno stroko; vsaka mora prevzeti svoj del dela in odgovornosti. Dobrodošla

¹³ Edina pisna navodila za zvočno snemanje – glej opombo 7 – namreč opozarjajo le, da se govornika »opozori, da mora govoriti razločno« (tč. 4.2 Navodil), posebnega poudarka, da govori razumljivo slovensko, ni.

¹⁴ Kot je npr. v Italiji – prim. Florjančič (1996: 12–13).

bi bila tudi dodatna izobraževanja za sodnike in sodne zapisnikarje s področja jezikoslovja. Ob tem bi tudi jezikoslovci lahko bolje spoznali posebnosti sodnega postopka.

Viri in literatura

- BERGANT - RAKOČEVIČ, Vesna, 2013: Tišina, snemamo! *Pravna praksa* 48. 33.
- DOBROVOLJC, Helena, JAKOP, Nataša, 2011: *Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- FLORJANČIČ, Damijan, 1996: Obravnavni dan na kazenskem oddelku tržaškega sodišča, *Pravna praksa* 7. 12–13.
- HORVAT, Tina, 2010: *Ocenjevanje neverbalne komunikacije v policijskem zaslišanju*. Diplomsko delo (mentor Peter Umek). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru.
- JURGEC, Peter, 2005: Spet o fonetiki, fonologiji in pravorečju v SP 2001. *Slavistična revija* 53/2. 245–248.
- JURGEC, Peter, 2011: Slovenščina ima 9 samoglasnikov. *Slavistična revija* 59/3. 243–268.
- Ministrstvo za pravosodje, 2010: Zvočno snemanje glavnih obravnav in narokov v sodnih postopkih. *Pravna praksa* 36.
- NERAT, Barbara, 2011: (Ne)racionalizacija procesnega vodenja kazenskih obravnav. *Pravna praksa* 4. 29.
- PALKOVÁ, Zdena, 1997: *Fonetika a fonologie češtiny: s obecným úvodem do problematiky oboru*. Praha: Univerzita Karlova.
- PAVČNIK, Tomaž, 2011: Snemanje glavne obravnave in kaos informacij. *Pravna praksa* 15–16.
- STABEJ, Marko, 1996: Obtožnica 1945–1994: variantnost in razvoj besedilne vrsti. *Jezik in čas*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 233–249.
- ŠETINC - TEKAVC, Martina, 2011: Izzivi zvočnega snemanja obravnav in transkribiranja posnetkov. *Pravna praksa* 13. 15.
- TIVADAR, Hotimir, 2011: Regionalna (in socialna) različnost slovenskega (knjižnega) jezika v zgodovini in sedanjosti. Marko Jesenšek (ur.): *Globinska moč besede: red. prof. dr. Martini Orožen ob 80-letnici*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 80). 80–91.
- TIVADAR, Hotimir, 2012a: Codification of the spoken language: an example of contemporary Slovene. *Linguistica* 52. 337–348.
- TIVADAR, Hotimir, 2012b: Nevarna razmerja med pisnim in govornim jezikom. Helena Dobrovoljc, Nataša Jakop (ur.): *Pravopisna stikanja – razprave o pravopisnih vprašanjih*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 15–23.
- TIVADAR, Hotimir, 2014: Nacionalno v slovenskem jeziku. Marko Jesenšek (ur.): *Slovenski jezik na stičišču več kultur*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 102). 266–279.
- TIVADAR, Hotimir, 2015: Vloga govora in njegovo poučevanje v slovenskih osnovnih in srednjih šolah. *Jezik in slovstvo*. V tisku.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1966: *Slovenski knjižni jezik 1*. Maribor: Založba Obzorja.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1979: *Slovenski knjižni jezik 4*. Maribor: Založba Obzorja.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1991: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2003: Eksperimentalnofonetične raziskave slovenskega knjižnojezikovnega glasovja in tonemskosti. *Slavistična revija* 51. 119–140.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2004: Še z okrepljenimi močmi nad Slovenski pravopis. *Slavistična revija* 52/2. 209–227.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2008: *Stilnost in vrstnost*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.